

ANGOLA MA, MAGYAR LÁSZLÓ NYOMÁBAN NEFE SZEMPONTBÓL

Szilasi Ildikó Hermina
PTE BTK Néprajz-Kulturális Antropológia Doktori Program,
Afrikai-Magyar Egyesület
Afrika-szakértő, antropológus, közgazdász
ildikoszilasi@yahoo.com

Buda Gergely
Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA)
Budapesti Corvinus Egyetem
Gyakornok
budagergely@gmail.com

A fotókat készítette: Lantai-Csont Gergely, közgazdász, fotográfus
www.lantaifoto.com, lantaifoto@gmail.com

2012. június 6.-án közel két hónapos expedíció indult Angolába és a Kongói Demokratikus Köztársaságba Magyar László nyomában. Az angolai-magyar együttműködésben megvalósuló, két-fős expedíció célja a 19. századi felfedező tengerparti útvonalának bejárása, valamint a területre jellemző, mai társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyok dokumentálása volt. Az út során Szilasi Ildikó Hermina Afrika-kutató, antropológus és Lantai-Csont Gergely fotográfus Magyar László tengerparti útvonalait követték, valamint sír- és szálláshelyét keresték. A szerzőpáros Angolában 30 nap alatt 7000 km-t tett meg, Kongóban pedig további 3500 km-t utazott. Többek között jártak Benguelában, Huambóban és Kuitóban, valamint helyi előjárókkal, úgyneve-

zett szóbákkal találkoztak Bailundóban. Néhány kilométeres pontossággal beazonosították Magyar László egykori szálláshelyét és a kvanyama néppel dolgoztak Kunene tartományban. Felkeresték a Kamba-tavat, Kongóban pedig a Jellala Zuhatagot. Útjuk során interjúkat, filmfelvételeket, fotográfiákat és antropológiai jegyzeteket készítettek. Munkájuk eredményének (fotók, néprajzi tárgyak, szövegpanelek) egy része Érden, a Magyar Földrajzi Múzeumban, a Közel Afrikához című kiállítás keretében tekinthető meg.

*Az expedíció útvonala: Luanda-
Catumbela- Benguela- Dombe
Grande- Cuio- Huambo- Chiaca-
Bailundo- Kuito- Chiuca- Ecovongo-
Tchitundu- Kuito- Huambo-*

Lubango- Ondjiva- Namacunde- Oihole- Ondjiva- Camba- Chibia- Lubango- Namibe- Lucira- Bahia dos Elefantes- Benguela- Luanda- Noqui- Moanda- Boma- Matadi- Jellala Zuhatag- Kinshasa.

Az expedíció célja a kulturális ismeretterjesztés és a nemzetközi fejlesztéssel kapcsolatos tudatformálás, Magyar László életének és munkásságának bemutatása, az angolai-magyar, kongói-magyar jelenlegi és jövőbeni együttműködési lehetőségek bemutatása, Magyarország és Angola valamint a Kongói Demokratikus Köztársaság közötti kapcsolatépítés volt.

Az expedíciót előzetes és utólagos kutató- és feldolgozó munka keretezte, a

rendelkezésre álló időben, terepen pedig az volt a cél, hogy a kutatott területről a legtöbb információt és fotó-, valamint film dokumentáció készüljön Magyar László munkásságának fényében. A légi partner, a TAP Portugál légitársaság, több magánszemély, az Afrikai-Magyar Egyesület valamint Magyarország Külügyminisztériuma (NEFEFO) közös támogatására volt szükség ahhoz, hogy az út megvalósulhasson. De az áruk és szolgáltatások tekintetében drága Angolában a DESPAN Angola és Dr. Széles György támogatása, valamint az angolai állam, különösképp Kulturális és Vidékfejlesztési Minisztérium és a Katolikus Egyház segítségével nélkül sem jöhetett volna létre a sikeres út. A Kulturális Minisztérium humán-

„Ennyire ember- és társadalomközpontú szemlélet – saját korát messze megelőző modern kutatási elv és gyakorlat – egyetlen más XIX. századi Afrika-kutató munkájában sem érvényesült”

Dr. Krizsán László, Előszó, Magyar László Afrikai Utazásai, Panoráma, 1985

Magyar László 1818. november 13.-án született Szombathelyen. Dunaföldváron, Kalocsán, Pesten, majd Szabadkán végzett tanulmányait követően a fiemei tengerészeti tanoda hallgatója lett. Tanulmányai végeztével világkörüli útra indult, Brazíliában, Kubában, Indonéziában és Madagaszkáron is megfordult. 1848. május 9.-én, az angolai Ambrizből felhajózott a Kongó folyón, a Kongói Demokratikus Köztársaságban található Yallala vízesésig. Második útja Benguelából Biébe vitte, ahol nőül vette a biéi uralkodó lányát, és családot alapított. További útjai során a Lunda Birodalmat, a déli Kamba és Kuányáma országokat is bejárta. Magyar László érdeme többek között Angola térképeinek megrajzolása, több tucat folyó forrásának kikutatása, az ovimbundu társadalom, a néhai rab- szolgátelepek és a cserekereskedelem részletes leírása.

erőforrással, A Vidékfejlesztési terepjáróval és sofőrrel járult hozzá példamutató módon az immár angolai-magyar együttműködésben megvalósuló projekt létrejöttéhez.

Az expedíció filozófiája és a kulturális fejlesztés

A projekt fontosságát erősíti, hogy Magyarország meglehetősen alureprezentált Szub-szaharai Afrikában, ugyanakkor az Afrika-kutatók öröksége könnyen újjáépíthető hidat képezhet Magyarország és Afrika különböző országai között. A magyar Afrika-kutatók és felfedezők nyomvonaltát újra-dokumentáló expedíciók viszonylag olcsó, ugyanakkor eredményeiket rövid- és hosszú távon egyaránt

érezkelhető, széleskörű kommunikációt eredményező projektet. A kultúra mezsgyéjén Magyarország könnyen és költséghatékonyan erősítheti kapcsolatait az afrikai országokkal, imázsát, ismertségét növelheti az afrikai kontinensen. A projekt rendkívül jó kapcsolatépítési lehetőséggel szolgál gazdasági- politikai szintéren is, ezáltal további, sikeres együttműködéseket alapozhat meg.

A nemzetközi fejlesztés gyakorlatában a hasonló, kulturális fejlesztést célzó programok már önálló módszerként, diszciplínaként jelennek meg. A Kulturális Fejlesztés (Cultural Development), amely az adott közösség kreativitására és kulturális sokszínűségének, értékeinek felhasználását tartja

céljának. Projektszerű megközelítésben, az adott közösség számára fenntartható jövedelemgeneráló tevékenységeket biztosít, egyben a kulturális hagyományok megőrzését szolgálja. A téma nemzetközi fejlesztésben betöltött, másik megközelítésbeli fontossága az adott, lokális kulturális háttér és hiedelemrendszer maximális figyelembe vétele a fejlesztési projekt tervezése és implementálása során. Ez Afrikában, a kulturális sokszínűség olvasztótégelyében különösen nagy hangsúlyt kell, hogy kapjon. Az elmúlt évtizedek fejlesztési tapasztalatai rámutattak, hogy a kulturális háttér ismerete és tudatos beépítése nélkül a fejlesztési projektek kudarcra vannak ítélve. Ezért kiemelten fontos, hogy a stratégiai tervezés és projekt végrehajtás a kulturális kontextus és preferenciák mentén történjen, egyben a kulturális fókuszú fejlesztési projektek szorgalmazása Magyarországi külügyi stratégiájában szerepet kapjon.

Dióhéjban Angoláról

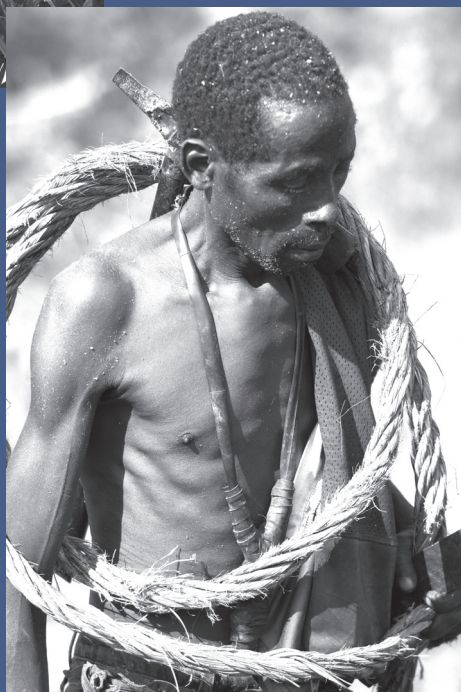
Angola Dél-Afrika egyik leggazdagabb ásványkincs-készletével rendelkező országa, az utóbbi tíz évben Afrika legnagyobb kőolaj-kitermelőjévé vált. A volt portugál gyarmat 2002-ben szabadult meg a 27 évig tartó polgárháborútól és kezdhetett élvezni a természeti gazdagsága okozta előnyöket. A 18 milliós országot különböző bantu törzsek lakják, mint az Ovimbundu, Umbundu, Bakongo és más kisebb csoportok. A lakosság 2%-a félvér (európai-afrikai keverék) és 1% (kaukázusi) európai. A hivatalos nyelv továbbra is a portugál, a központi közigazgatás ezt használja, viszont regionálisan az előbbi etnikai csoportok nyelve domináns.

Az 1975-ben kezdődő, 27- éves polgárháború 2002-be ért véget, azóta béke és biztonság jellemzi az országot. Az emelkedő olajbevételeknek köszönhetően az újjáépítésre folyamatosan zajlik és lassan Angola regionális hatalmi

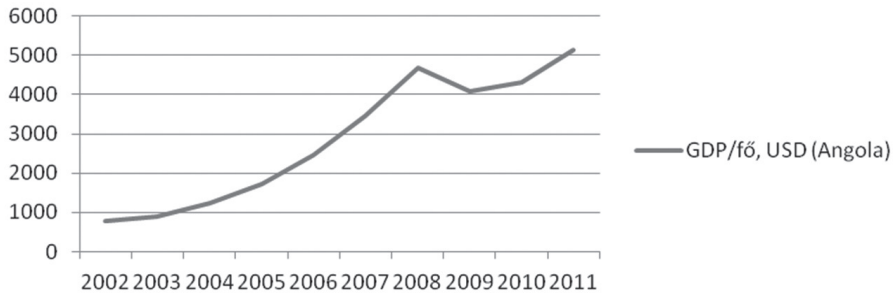

1. táblázat: Az utóbbi tíz évben (2002-2011) legdinamikusabban növekvő afrikai gazdaságok átlagos éves GDP növekedése (%), Forrás: Világbank, Africa Development Indicators

Egyenlítői Guinea	12,66
Angola	11,36
Csád	8,91
Sierra Leone	8,48
Etiópia	8,39
Uganda	7,61
Ruanda	7,57
Mozambik	7,30
Libéria	7,13
Ghána	6,89

GDP/fő, USD (Angola)

Grafikon: Az angolai GDP/fő alakulása az utóbbi tíz évben,
Forrás: Világban, Africa Development Indicators

pozícióba kerül. A kormánypárt, az MPLA, José Eduardo dos Santos vezetésével 1979 óta a legmeghatározóbb erő a belpolitikában és valószínűleg a közel jövőben e dominancia nem fog változni. Ennek alapvetően három oka van: ígéretükhöz híven sikerrel garantálják a béke és biztonság fenntartását, az olajbevételek nagy részét a polgárháború alatt tönkrement infrastruktúra újjáépítésére használják, a politikai ellenfeleik korrekt elbánásban részesülnek. E feltételek mellett az egyedüli kérdés, hogy ki követi majd Santos elnököt az MPLA és egyben az ország élén.

Angola – Nigériát megelőzve – Afrika legnagyobb kőolaj-exportőre napi 1,9 millió hordós kitermeléssel. 2007 óta az OPEC tagja, az Amerikai Egyesült Államok kőolaj-importjának 7%-a származik az országból (ez háromszorosa a Kuvaitból importált mennyiségnek az öbölháborút megelőző időszakban) és Kína is jelentős beruházásokkal, építőipari projektekkal kívánja megvetni lábát. A világválság és az olajárak hirtelen lecsökkenése után a gazdaság újra talpra állt: 2010-ben 3,4, míg 2011-ben

3,5%-kal nőtt az ország GDP-je. 2012-re 8,2, 2013-ra pedig 7,1%-os növekedést prognosztizálnak. E növekedési ütem jól illeszkedik az utóbbi tíz évben látható, 27 évnyi polgárháború utáni teljesítményhez: átlagosan 11,36%-kal bővült a gazdaság (lásd: 1. táblázat). A további bővülés hátterében első sorban egy 9 milliárd dolláros cseppfolyósított földgáz-projekt és továbbra is növekvő kőolaj-kitermelés áll (napi 2 millió hordóra akarják emelni). Természetesen e robusztus növekedés magas inflációval jár (14,5% 2010-ben és 13,5% 2011-ben), amit a kormányzat erőfeszítéseinek köszönhetően 2012-13-ra várhatóan sikerül 10% alá csökkenteni.

A gazdaságpolitika fő feladatai – az infláció elleni küzdelem mellett – a gazdaság diverzifikálása, infrastruktúra-építés és a szegénység csökkentése, ami főleg a vidéki népességet sújtja. A legjövedelmezőbb iparágban – a kőolaj-kitermelésben – továbbra is csupán a munkavállalók 1%-át foglalkoztatják, míg a mezőgazdaság és a feldolgozó ipar jelentősen megsínyli a torz gazdasági szerkezetet és a helyi valuta, a kwanza

erősödését, ezáltal versenyképtelenné válik mind hazai, mind exportpiacokon. A munkanélküliségi ráta 26%, míg a szegények aránya társadalomban továbbra is a lakosság bő egyharmadát teszi ki (36%). A magas olajbevételek nem teremtettek arányosan több munkalehe-

tőséget az országban, mivel egy alapvetően technológia- és tudásintenzív iparágról van szó. Legtöbben az informális szférában dolgoznak különösebb szabályozás, munkaerő-védelem nélkül. Mivel a legtöbb angolai nem rendelkezik a megfelelő kompetenciákkal, a kép-

zett munkások nagy része külföldről érkezik (Kínából és a tengeren túlról). Összességében Angola a szub-szaharai országok közül a legutolsó helyen áll az alkalmazott munkások tekintetében. A magas munkanélküliség csökkentése érdekében a kormány 2012-ben indított egy vállalkozásösztönző és segítő programot, amittől a mutató 20%-os szintre való zsugorodását várják.

„Angola a világ egyik legnagyobb egyenlőtlenségekkel rendelkező társadalma.”

187 ország közül Angola a 148. helyet foglalja el a UNDP Human Development Index rangsorán. A kormányzat ezért a költségvetés 33%-át költi társadalmi célokra: a biztonság és közrend fenntartására megduplázzák, az oktatásra és egészségügyre pedig 10%-kal növelik a kiadásokat. 30 évnyi elhanyagolás után az oktatásra jelentős összegeket költöttek, a kormányzatnak fel kell számolnia a szakképzett munkaerő hiányát, ami szinte minden területen a további fejlődés útjában áll. Bár továbbra is a lakosság csupán 30%-a jut hozzá egészségügyi ellátáshoz, az utóbbi tíz év jelentős életminőség-javulással járt, ami azonban európai szemmel nézve továbbra is igen alacsony. A születéskor várható élettartam 46 évről 52-re nőtt, a halvaszületés aránya 8,8 ezrelékről 6,1-re, az öt éven aluli gyermekhaladóság pedig 21,2 százalékról 16,1-re csökkent. Angolában a legalacsonyabb HIV-fertőzöttek aránya a felnőtt lakosság körében Dél-Afrikában (2%). Ez alapvetően annak köszön-

hető, hogy a polgárháború alatt jelentősen korlátozták a lakosság mozgásszabadságát. A gazdasági fellendülésnek köszönhetően félő, hogy ez az alacsony szint növekedésnek indul, ezért a kormány külön HIV/AIDS-programmal próbálja visszatartani a fertőzést, ami sajnos csupán a tartományi központokban működik hatékonyan, így a lakosság csupán 24%-a jut kellő megelőzéshez. Emellett a malária okozza a gyermekhalandóság 11%-át, míg a halvaszületések 25%-át. A kormányzat nemzetközi NGO-k (pl. USAID: President's Malaria Initiative) bevonásával próbálja megelőzni a betegség terjedését.

Angola a világ egyik legnagyobb egyenlőtlenségekkel rendelkező társadalma, a jövedelemegyenlőtlenségeket reprezentáló GINI-együttható 2011-ben 0,586-os értéket mutatott (Magyarország 0,31, alapvetően az index minél alacsonyabb, a jövedelmek annál egyenlőbb eloszlását mutatja egy társadalmon belül). Különösen a városokban és a város-vidék közt tapasztalható hatalmas társadalmi és anyagi különbségek okoznak jelentős feszültségeket. A gazdasági fejlődés továbbra is főleg a fővárosra, Luandára koncentrálódik, ahol a GDP 75%-át állítják elő, míg a lakosság csupán egy harmada él a városban. Ennek megfelelően a kormányzat jelentős építőipari beruházásokat végez – Luanda Afrikán belül az egyik legdinamikusabban fejlődő város –, viszont a közel egy milliós tömeg lakhatási nehézségeit ez egyelőre nem tudja megoldani. A lakosság egy harmada továbbra is a napi 2 dolláros szegénységi küszöb alatt él, ami a vidéki területeken koncentrálódik (58,3%), de a városik közeg-

ben is jelentős (18,7%). Erre ráerősít, hogy vidéken a lakosság 66,3%-a nem jut áramhoz, 59,7% számára nem megoldott az ivóvíz-ellátás és 84,6% számára a közegészségügy. E faktorok a városi közegben is jelen vannak, ám jóval kisebb mértékben, így a diagnózis eléggé egyértelmű: a gazdasági fejlődés hatásai főként csak a városi közegre koncentrálódnak, a torz gazdasági rendszer jól tükröződik az infrastruktúrán és a mindennapi életben, az emberek továbblépési lehetőségein. Míg Luanda a méregdrága taxikról és éttermekről híres, a vidéki kis közösségek nem élnek jobban, mint ötven évvel ezelőtt.

A nemek közti egyenlőtlenség továbbra is egy fejlesztéspolitikai kihívásnak számít. A World Economic Forum Gender Gap indexe alapján Angola a 106-dik helyet foglalja el. A nők a lakosság 52%-át teszik ki és a háztartások 24%-át ők vezetik. A nők

átlagosan 18 éves korukban szülik első gyermeküket, egy anyára 2,7 gyermek jut. Sajnos a nők csupán 52%-a írástudó, míg az átlagos szint 65,5% az össztársadalmat tekintve. Ezen remélhetőleg a jövőben változtat a lányok iskoláztatása: az alapfokú oktatásban részt vevők 50,5%-át, míg a középfokúban részt vevők 50%-át teszik ki. A nők politikai reprezentációját kvótarendszer biztosítja, a vezető kormányzati pozíciók 30%-a jár nekik. A parlamenti képviselők 44%-a nő, ami a Dél-Afrikai Köztársaság után a legmagasabb érték a Szaharától délre. Eközben itt is érvényesül a város-vidék elkülönülés: a tartományi szintű kormányzásban csupán 1,2%-ban vesznek részt nők, ami pedig a legalacsonyabb érték a fent említett térségben.

A nemzetközi szervezeteknek, NGO-knak és önkénteseknek van tennivalójuk Angolában. Az ország legna-

gyobb problémái a képzetlen munkaerő, az infrastruktúra és az egészségügyi ellátás hiánya. Az Európai Unió, mint legfőbb donorállam, 214 millió euró támogatási keretösszeget határozott meg Angola számára a 2008-2013-as időszakban. Kiemelt területekként a kormányzást, a gazdasági és intézményi reformot, a szociális háló fejlesztését, a vidéki mezőgazdaság fejlesztését és az élelmiszerbiztonságot emeli ki az öt éves stratégia.

Az angolai kormányzat önti a pénzt az infrastruktúra újjáépítésébe és az oktatásba, Luanda hamarosan igazi világváros lesz. Ehhez nemcsak humanitárius önkéntesekre van szükség, hanem produktív tőkével és modern technológiával rendelkező vállalatokra is, akik erősítik a piacgazdaság intéz-

ményrendszerét, munkát és tudást visznek az országba, infrastruktúrárt építenek, fejlesztenek. Angola nyersanyagbősége és egyre nyitottabb gazdasága kedvező feltételeket biztosít egy profitorientált tevékenység számára.

Magyar sikerek Angolában

A bútorgyártásban érdekelt debreceni székhelyű DESPAN leányvállalata, a DESPAN Angola lassan egy évtizede van jelen Angolában. Mint Dr. Széles György, a cég ügyvezető igazgatója, a Magyar László emlékexpedíció támogatója elmondta, több egyetemet és lakóparkot, sőt, nemrégiben Luanda legnagyobb könyvtárát is magyar gyártású lapra-szerelt bútorokkal rendezték be. Bár rögzös volt az idáig vezető út, a sikeres vállalkozó véleménye szerint a

magyar vállalkozóknak van mit keresnie Angolában. Azt az előnyt pedig, hogy Angola nyitott a Magyarországgal való kapcsolat megerősítésére, fontos lenne kihasználni. Első lépésként a legmagasabb szintű magyar diplomáciai angolai látogatás megvalósításával.

Nem Dr. Széles György az egyetlen, akinek Magyarországra húz a szíve az afrikai országban. A korábban Magyarországon, ösztöndíjjal tanult angolaiak találkozásán a résztvevők hasonló tapasztalatokról számoltak be. A különböző szakterületeken-orvosként, mérnökként, mezőgazdászként- végzett fiatal emberek többsége okkal tért vissza hazájába, és kamatoztatja ott Magyarországon megszerzett tudását. Mint elmondták, Angolában a mezőgazdaságban, a víztisztítás területén, az infor-

matikában és a szolgáltatások terén is szükség lehet magyar szakemberekre.

Felhasznált irodalom:

- African Economic Outlook (2012): Angola, <http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/southern-africa/angola/>
- Világbank (2012): Africa Development Indicators, <http://data.worldbank.org/data-catalog/africa-development-indicators>
- World Economic Report (2012): The Global Enabling Report/Angola, <http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/southern-africa/angola/>
- Republic of Angola- European Community-Country Strategy Paper and National Indicative Programme 2008-2013. http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/scanned_ao_csp10_en.pdf
- Development and Cooperation- Europeaid/ Angola. http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/country-cooperation/angola/angola_en.htm

Utazz Afrikába – Sorsfordító utazások az igazi Afrikában!

Ezzel a szlogennel debütált az utazzafrikaba.hu non-profit kezdeményezés, amely a kulturális turizmust a fejlesztéssel kapcsolja össze. Az utazzafrikaba.hu filozófiája szerint a lehető legtöbb helyi segítőt, kísérőt vonja be a szervezésbe, és afrikai kisvállalkozásokat, családokat támogat azzal, hogy a szükséges szolgáltatásokat - szállás, étkezés - náluk veszi igénybe. Ezáltal az utazók sokkal mélyebb bepillantást nyernek a helyi kultúrába, a valós afrikai életbe. Nem csak kívülről szemlélhetik azt, hanem az út idejére elmerülhetnek, részt vehetnek benne.

Info: www.utazzafrikaba.hu, info@utazzafrikaba.hu

II. Afrika Expo és Vásár - Többet Afrikáról!

A II. Afrika Expo és Vásár az Afrikával foglalkozó diplomáciai, üzleti és non-profit szervezetek nemzetközi kiállítása és vására. 2013. február 14-17. között, a Hungexpo Budapesti Vásárcsopont központi, 'A' pavilonban kerül megrendezésre, a 40.000 látogatót vonzó, jubileumi 20. FEHOVA (Fegyver, horgászat, vadászat) kiállítás egyidejű rendezvényeként. Az Afrika Expo és Vásár rendkívül kedvezményes lehetőséget biztosít a kiállító szervezetek számára termékeik, szolgáltatásaik széleskörű bemutatására, helyszíni értékesítésére, céljaik népszerűsítésére, kapcsolépterítésére.

Ne csak kiállítóként vegyen részt, támogassa is az Afrika Expo és Vásárt! A szponzori ajánlat ingyenes kiállítói részvételt biztosít, valamint további kedvezményeket és szolgáltatásokat tartalmaz. A megrendelő lap kitöltéséhez, a szponzori ajánlat valamint további infók megtekintéséhez látogasson el a www.afrikaexpo.hu oldalra.

Kontakt: www.afrikaexpo.hu, info@afrikaexpo.hu